

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 3 lutego 2023 r.

Pozycja 23

POSTANOWIENIE z dnia 10 stycznia 2023 r. Sygn. akt SK 18/21

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Jarosław Wyrembak – przewodniczący
Zbigniew Jędrzejewski
Piotr Pszczółkowski – sprawozdawca
Jakub Stelina
Bogdan Święczkowski,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 10 stycznia 2023 r., skargi konstytucyjnej M.J. o zbadanie zgodności:

art. 767⁴ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296) w zakresie zwrotu „w wypadkach wskazanych w ustawie” z art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej z 7 czerwca 2020 r. (data nadania: 27 lipca 2020 r.) M.J. (dalej: skarżący) wniósł o stwierdzenie, że art. 767⁴ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, obecnie: Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.; dalej: k.p.c.) w zakresie zwrotu „w wypadkach wskazanych w ustawie” jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 i z art. 176 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

1.1. Skargę konstytucyjną wniesiono na tle poniżej opisanego stanu faktycznego:

W sprawie z powództwa skarżącego o pozbawienie wykonalności tytułów wykonawczych Sąd Rejonowy w T. postanowieniem z 30 maja 2019 r. udzielił zabezpieczenia przez zawieszenie postępowań egzekucyjnych prowadzonych przeciw skarżącemu. Sąd Rejonowy w T. postanowieniem z 15 lipca 2019 r. uchylił wcześniejsze postanowienie w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia. Następnie – w wyniku zażalenia wniesionego przez skarżącego –

Sąd Okręgowy w K. w postanowieniu z 27 listopada 2019 r. orzekł o zabezpieczeniu powództwa przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego.

Komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w T. dokonał zajęcia wierzytelności. Skarżący złożył skargę na czynność komornika, podnosząc w szczególności, że komornik dokonał czynności w dniu, w którym wykonalne było postanowienie Sądu Rejonowego w T. z 30 maja 2019 r. w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia. Postanowieniem z 19 listopada 2019 r. Sąd Rejonowy w T. oddalił skargę na czynność komornika. Stwierdził, że komornik prawidłowo dokonał zajęcia wierzytelności, a postanowienie w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia zostało uchylone. Skarżący zaskarżył to rozstrzygnięcie.

Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z 1 kwietnia 2020 r. odrzucił zażalenie skarżącego. Sąd zaznaczywszy, że kwestię dopuszczalności zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym reguluje art. 767⁴ § 1 k.p.c. oraz że w postępowaniu egzekucyjnym stanowią o tym zarówno przepisy części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego, jak i przepisy zawarte w części pierwszej tego kodeksu, stwierdził, że: „Na postanowienie sądu rejonowego oddalające skargę na czynność komornika w postaci zajęcia wierzytelności nie przysługuje zażalenie, gdyż nie dotyczą go art. 394, 394^{1a} i 394² k.p.c. ani też nie jest to postanowienie wymienione w części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego, co oznacza, że zażalenie na takie postanowienie jest niedopuszczalne”.

1.2. Uzasadniając zarzuty niekonstytucyjności art. 767⁴ § 1 k.p.c., skarżący przede wszystkim wyjaśnił, że przyjmuje inne niż w orzecznictwie rozumienie użytego w art. 45 ust. 1 Konstytucji pojęcia „sprawa”. Podniósł, że „(...) skoro «sprawą» w rozumieniu [a]rt. 45 ust. 1 Konstytucji jest rozstrzygnięcie istniejącego sporu o określone «prawo» czyli rozstrzygnięcie określonej «sprawy» w rozumieniu [a]rt. 45 ust. 1 Konstytucji, to wydanie ostatecznego, prawomocnego orzeczenia w «sprawie» kończy w zasadzie spór przed organami władzy sądowej. Dalsze czynności podejmowane «w sprawie» przed organami egzekucyjnymi są w rozumieniu skarżącego co prawda kontynuacją «sprawy» ale nie jest to już kontynuacja «przed sądem»”. Zdaniem skarżącego, skarga na czynności komornika dotyczy „nowej sprawy” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Skarżący zaznaczył, że komornik nie jest niezawisłym i bezstronnym sądem, a skarga dotycząca jego działania (a nie samego roszczenia wierzyciela) powoduje powstanie „nowej”, odrębnej „sprawy” o ochronę określonych praw.

Oparłszy się na przedstawionym powyżej założeniu, skarżący stwierdził, że skoro skarga na czynność komornika jest nową „sprawą” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji, to powinno tu przysługiwać prawo do rzetelnej procedury przed „właściwym sądem oraz prawo do dwuinstancyjnego postępowania, wywodzone odpowiednio z art. 45 ust. 1 oraz art. 176 ust. 1 Konstytucji”. Uznawszy, że zaskarżona norma pozbawia go tych konstytucyjnych praw, skarżący podniósł, co następuje: „Wzajemna korelacja utrwalonej wykładni przepisów prawa procesowego stanowi bowiem, że jedynie w przypadkach enumeratywnie wymienionych w ustawie można domagać się rozpoznania «sprawy» (skargi na czynność komornika) w dwuinstancyjnym postępowaniu. W pozostałych przypadkach postępowanie to, służące przecież ochronie prawnej przed działaniem organu pozasądowego, nie jest postępowaniem dwuinstancyjnym”.

1.3. W toku wstępnego rozpoznania skargi konstytucyjnej, zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 18 listopada 2020 r., skarżący został wezwany do uzasadnienia postawionego zarzutu niekonstytucyjności art. 767⁴ § 1 k.p.c. W piśmie z 30 listopada 2020 r. (data nadania: 2 grudnia 2020 r.) wyjaśnił, że pojęcie „sprawy” obejmuje nie tylko rozstrzygnięcie określonego sporu cywilnego, lecz także ochronę praw dłużnika już po wydaniu prawomocnego orzeczenia w toku jego ewentualnej egzekucji. Jego zdaniem, inne, węższe rozumienie „sprawy”, pozbawiałoby dłużnika prawa do skutecznej ochrony sądowej. Jeśli dłuż-

nik wnosi o rozpoznanie jego „sprawy” (z zakresu ochrony praw majątkowych) przez niezależny sąd, to bez znaczenia pozostaje fakt, że wierzyciel w innym, odrębnym postępowaniu zyskał rozstrzygnięcie o prawach majątkowych.

Skarżący stwierdził, że odwołanie się do ochrony sądowej przed bezprawnym działaniem organu egzekucyjnego winno podlegać wszelkim konstytucyjnym zasadom postępowania sądowego zarówno co do rzetelności i sprawności postępowania, jak i w zakresie prawa do dwuinstancyjnego postępowania sądowego.

2. Po wstępnym rozpoznaniu skargi konstytucyjnej M.J., postanowieniem z 2 lutego 2021 r. Trybunał Konstytucyjny postanowił odmówić nadania dalszego biegu skardze w części dotyczącej badania zgodności art. 767⁴ § 1 k.p.c. w zakresie zwrotu „w wypadkach wskazanych w ustawie” z art. 176 ust. 2 Konstytucji oraz nadać skardze bieg w pozostałej części.

Trybunał stwierdził, że art. 176 ust. 2 Konstytucji ma charakter ustrojowy i nie jest źródłem konstytucyjnych praw i wolności jednostki.

3. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z 27 maja 2021 r. poinformował, że nie przystępuje do przedmiotowej skargi konstytucyjnej.

4. Sejm, w piśmie swego Marszałka z 1 października 2021 r., wniósł o umorzenie postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK) ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

Sejm stwierdził, że choć art. 767⁴ § 1 k.p.c. stanowił podstawę prawną wydanego w sprawie skarżącego orzeczenia, to jego treść nie była bezpośrednią przyczyną zarzucanego w skardze naruszenia praw konstytucyjnych.

Omówiwszy regulacje dotyczące zaskarżalności w postępowaniu egzekucyjnym, Sejm podkreślił, że nie zawierają one katalogu postanowień sądu podlegających zaskarżeniu zażaleniem – dopuszczalność zażalenia wynika z przepisów dotyczących danej instytucji prawa egzekucyjnego. Zdaniem Sejmu, w świetle tych regulacji nie sposób przyjąć, że wyłączenie możliwości złożenia środka odwoławczego od postanowienia sądu w przedmiocie skargi na czynność komornika w postaci zajęcia wierzytelności wynika z treści art. 767⁴ § 1 k.p.c., gdyż jest ono rezultatem pominięcia występującego w przepisach kodeksu postępowania cywilnego konstruujących katalog przypadków, w których złożenie zażalenia jest dopuszczalne. Konkludując tę część rozważań, Sejm stwierdził, że „(...) skarga konstytucyjna winna się kierować w swojej istocie przeciwko unormowaniom, które wypadki te normują, a w szczególności przeciwko zaistniałemu w ich treści pominięciu, polegającemu na nieuwzględnieniu przypadku postanowienia sądu w przedmiocie skargi na czynność komornika w postaci zajęcia wierzytelności”. W ocenie Sejmu, art. 767⁴ § 1 k.p.c. mógłby zostać wskazany w skardze jedynie jako przepis związkowy. Sejm dodał, że podobne stanowisko Trybunał Konstytucyjny zajął już wcześniej w postanowieniach z: 20 sierpnia 2019 r. (sygn. Ts 231/17); 21 lipca 2020 r. (sygn. Ts 231/17); 8 maja 2009 r. (sygn. Ts 284/07), a także 28 lipca 2006 r. (sygn. Ts 87/06).

W ocenie Sejmu, konstytucyjność określonych w art. 767⁴ § 1 k.p.c. *a contrario* wypadków, w których zażalenie nie przysługuje (*verba legis* – wypadków niewskazanych w ustawie), nie może być oceniana *en bloc*, gdyż zgodność z art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji może być weryfikowana wyłącznie na tle konkretnych, odrębnie rozpatrywanych postanowień sądu.

Sejm wskazał, że zawarte w art. 767⁴ § 1 k.p.c. odesłanie odczytywane jest w praktyce jako obejmujące także sytuacje przewidziane poza przepisami części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego, z czego wynika, że zażalenie można wnieść również na inne orzeczenia

sądu, o których mowa w art. 394 § 1 k.p.c. Przytoczył postanowienie SN z 21 grudnia 2007 r. (sygn. akt II CNP 206/07), w którym stwierdzono, że: „postanowienie oddalające skargę na czynność komornika polegającą na zajęciu wierzytelności dłużnika nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, ponieważ przepisy kodeksu postępowania cywilnego przewidują w takim wypadku dalszy etap postępowania egzekucyjnego”.

Sejm dodatkowo podniósł wątpliwości co do adekwatności wskazanych przez skarżącego wzorców kontroli. Odwoławszy się do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, Sejm stwierdził, że ustanowiona w art. 176 ust. 1 Konstytucji zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego nie ma zastosowania do postanowień sądu wydanych w sprawie skargi na czynność komornika polegającą na zajęciu wierzytelności dłużnika. Podkreślił, że brak możliwości wniesienia zażalenia na każde postanowienie sądu w postępowaniu egzekucyjnym jest uzasadniony przez cechy tego postępowania – postępowanie to nie zmierza do rozstrzygnięcia sporu między stronami, jego celem jest zapewnienie skuteczności wydanego już rozstrzygnięcia i zaspokojenie wierzyciela.

5. Prokurator Generalny w piśmie z 10 grudnia 2021 r. wniósł o umorzenie postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

Zdaniem Prokuratora Generalnego, przedmiotowa skarga konstytucyjna nie spełnia pierwszej z wymienionych w art. 79 ust. 1 Konstytucji przesłanek jej dopuszczalności, a mianowicie zaskarżony w niej akt normatywny nie był podstawą orzeczenia naruszającego prawa lub wolności konstytucyjne skarżącego.

Prokurator Generalny stwierdził, że zakresowe zawężenie przedmiotu skargi konstytucyjnej ma charakter pozorny. Istotą art. 767⁴ § 1 k.p.c. jest ustanowienie zasady, że wniesienie zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji jest w postępowaniu egzekucyjnym dopuszczalne jedynie w przypadkach wskazanych w ustawie. Rozwiązanie to nie różni się, co do zasady, od reguły dotyczącej zaskarżalności zażaleniem postanowień sądu pierwszej instancji w postępowaniu rozpoznawczym. Przepisy normujące postępowanie egzekucyjne nie przewidują przy tym regulacji ogólnej, zawierającej katalog postanowień podlegających zaskarżeniu zażaleniem, tak jak czynią to art. 394 § 1 i art. 394^{1a} § 1 k.p.c. W postępowaniu egzekucyjnym dopuszczalność zażalenia wynika z przepisów dotyczących danej instytucji prawa egzekucyjnego. Prokurator Generalny zauważył także, że sytuacje wskazane w przepisach części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego nie wyczerpują zakresu dopuszczalności zażalenia. Jeżeli bowiem zaskarżalność danego postanowienia nie została przewidziana w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, należy ustalić, czy dane postanowienie może być zaskarżone zażaleniem na podstawie odpowiednio stosowanych art. 394 § 1 i art. 394^{1a} § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Poczyniwszy powyższe zastrzeżenia, Prokurator Generalny wskazał, że katalog pierwszoinstancyjnych postanowień sądu, które w postępowaniu egzekucyjnym podlegają zaskarżeniu, jest bardzo rozbudowany i obejmuje rozstrzygnięcia o różnym charakterze i przedmiocie. Następnie omówił stan prawny dotyczący postanowień sądu zapadających wskutek rozpoznania skargi na czynność komornika. Odwoławszy się do postanowienia SN z 21 grudnia 2007 r. (sygn. akt II CNP 206/07), podniósł, że postanowienie sądu wydane wskutek rozpoznania skargi na czynność komornika polegającą na zajęciu wierzytelności dłużnika nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, ponieważ przepisy kodeksu postępowania cywilnego przewidują w takim wypadku dalszy etap postępowania egzekucyjnego.

Prokurator Generalny zauważył, że w przypadku poddania merytorycznemu badaniu przedmiotu zaskarżenia w takim kształcie, jak określony w *petitum* przedmiotowej skargi, ewentualne stwierdzenie jego niekonstytucyjności powodowałoby daleko idące następstwa – art. 767⁴ § 1 k.p.c. zostałby pozbawiony elementu, który stanowi o istocie wyrażonej w nim

reguły. Zaznaczył, że skarżący nie zakwestionował samej reguły, lecz przedmiotem zarzutów uczynił kwestię niezaskarżalności postanowienia sądu pierwszej instancji wydanego wskutek rozpoznania skargi na czynność komornika, polegającą na zajęciu wierzytelności.

Zdaniem Prokuratora Generalnego, nie tylko przyjęcie zakresowej formuły zaskarżenia art. 767⁴ § 1 k.p.c., określonej w *petitum* skargi konstytucyjnej, prowadziłoby do oceny konstytucyjności kwestionowanego unormowania w zakresie wykraczającym poza dopuszczalne, wyznaczone przez art. 79 ust. 1 Konstytucji, ramy kontroli inicjowanej skargą konstytucyjną. W ocenie Prokuratora Generalnego, nawet zawężenie zakresowego ujęcia przedmiotu kontroli do postanowień sądowych zapadłych w postępowaniu egzekucyjnym wskutek rozpoznania skargi na czynność komornika, nadałoby kontroli konstytucyjności w przedmiotowej sprawie charakter *actio popularis*. Wyjaśnił, że postanowienia takie mogą dotyczyć każdej czynności komornika, zarówno o charakterze orzeczniczym, jak i faktycznym (manualnym), a nawet zaniechania dokonania przez komornika czynności (art. 767 § 1 zdanie drugie k.p.c.). Przedmiotem rozstrzygnięcia sądowego mogą być zatem rozmaite kwestie, różniące się ciężarem gatunkowym i stopniem ingerencji w prawa stron postępowania egzekucyjnego, co – w ocenie Prokuratora Generalnego – wyklucza możliwość ich oceny jedną miarą w kontekście wzorca z art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Podsumowując, Prokurator Generalny stwierdził, że skoro przedmiotem konstytucyjnych wątpliwości skarżącego nie jest reguła, według której w postępowaniu egzekucyjnym postanowienia sądu pierwszej instancji są zaskarżalne tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie (nawet w zakresie ograniczonym do postanowień zapadłych wskutek rozstrzygnięcia skargi na czynność komornika), a normatywną podstawę dopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji stanowi art. 767⁴ § 1 k.p.c. zawierający regułę oraz dodatkowo ją uszczegółowiający inny przepis k.p.c., to rzeczywistym przedmiotem kontroli konstytucyjności (choć nie ujętym w *petitum* skargi) jest pominięcie ustawodawcze. Polegałoby ono na braku owego szczególnego przepisu przewidującego zaskarżalność postanowienia sądu wydanego w następstwie rozpoznania skargi na czynność komornika polegającą na zajęciu wierzytelności. Prokurator Generalny zaznaczył, że przyczyną zarzucanego w skardze naruszenia nie jest zatem zakwestionowany art. 767⁴ § 1 k.p.c., a nadto, że sanacja sytuacji procesowej skarżącego nie jest bezpośrednio zależna od jego treści, lecz od unormowań określających wypadki, w których złożenie środka odwoławczego od wydanego postanowienia jest dopuszczalne. Tymczasem takich unormowań skarżący nie uczynił przedmiotem skargi konstytucyjnej.

Prokurator Generalny podniósł dodatkowo, że przyjęte przez skarżącego rozumienie pojęcia „sprawa” odbiega od jego znaczenia wynikającego z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego (Prokurator przywołał w szczególności wyroki TK z: 12 kwietnia 2021 r., sygn. SK 21/11, OTK ZU nr 4/A/2021, poz. 38; 22 października 2013 r., sygn. SK 14/11, OTK ZU nr 1/A/2010, poz. 7 oraz postanowienia TK z: 27 lipca 2012 r., sygn. Ts 226/10, OTK ZU nr 4/B/2012, poz. 349; 4 marca 2014 r., sygn. Ts 178/13, OTK ZU nr 3/B/2014, poz. 223, a także 22 marca 2005 r., sygn. Ts 138/04, OTK ZU nr 3/B/2005, poz. 125 i 2 czerwca 2014 r., sygn. Ts 2/14, OTK ZU nr 3/B/2014, poz. 244). W ocenie Prokuratora Generalnego, w świetle dotychczasowego stanowiska Trybunału zarzuty postawione przez skarżącego są bezzasadne.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. W skardze konstytucyjnej M.J. (dalej: skarżący) przedmiotem zaskarżenia uczynił art. 767⁴ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U.

Nr 43, poz. 296, obecnie: Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.; dalej: k.p.c.) „w zakresie zwrotu «w wypadkach wskazanych w ustawie»”. Zakwestionowany przez skarżącego przepis – zamieszczony w części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego poświęconej postępowaniu egzekucyjnemu – stanowiąc, że „zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie”, wprowadza regułę, zgodnie z którą środek odwoławczy w postaci zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym przysługuje nie w odniesieniu do każdego wydawanego w toku tego postępowania postanowienia sądu, lecz jest dopuszczalny tylko w określonych przez ustawę przypadkach.

W ocenie skarżącego, art. 767⁴ § 1 k.p.c. we wskazanym w *petitum* skargi zakresie, w odniesieniu do skargi na czynność komornika, pozbawił go prawa do rzetelnej procedury w aspekcie prawa do dwuinstancyjnego postępowania sądowego.

Wobec zakwestionowanej regulacji skarżący postawił zarzut niezgodności z art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 oraz z art. 176 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z 2 lutego 2021 r. (sygn. Ts 104/20) odmówił skardze nadania dalszego biegu w zakresie drugiego zarzutu. To znaczy, że na niniejszym etapie postępowania przedmiotem rozpoznania pozostawała ta część skargi, w której podniesiono zarzut niezgodności art. 767⁴ § 1 k.p.c. w określonym przez skarżącego zakresie z art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

2. Trybunał Konstytucyjny, również na tym etapie postępowania, miał obowiązek zbadać, czy skarga konstytucyjna wniesiona przez skarżącego – w zakresie, w jakim nadano jej dalszy bieg – spełnia wszystkie wymagania formalne warunkujące jej merytoryczne rozpoznanie.

Trybunał bowiem konsekwentnie przyjmuje, że na każdym etapie postępowania wszczętego na skutek wniesienia skargi niezbędna jest kontrola, czy nie zachodzi któraś z ujemnych przesłanek wydania wyroku, powodująca konieczność umorzenia postępowania w całości lub w części. Zakończenie etapu wstępnego rozpoznania skargi nie wyklucza dalszej oceny formalnych warunków jej wniesienia na kolejnym etapie postępowania.

Wątpliwości dotyczące spełnienia warunków formalnych zgłosili w niniejszej sprawie Sejm oraz Prokurator Generalny.

2.1. Skarga konstytucyjna stanowi nadzwyczajny środek ochrony konstytucyjnych praw i wolności, a jej wniesienie uwarunkowane zostało spełnieniem wymogów wynikających zarówno z art. 79 ust. 1 Konstytucji, jak i ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK). W art. 79 Konstytucji ustrojodawca wprowadził węższy model skargi konstytucyjnej w tym znaczeniu, że jej przedmiotem może być wyłącznie akt normatywny, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o konstytucyjnych wolnościach lub prawach albo o obowiązkach skarżącego.

W świetle regulacji konstytucyjnej do zasadniczych przesłanek dopuszczalności występowania ze skargą konstytucyjną należy zatem uczynienie jej przedmiotem przepisów (ustawy lub innego aktu normatywnego) wykazujących podwójną kwalifikację. Będąc podstawą prawną ostatecznego orzeczenia wydanego w sprawie skarżącego przez sąd lub organ administracji publicznej, muszą one prowadzić jednocześnie do naruszenia wskazywanych przez skarżącego konstytucyjnych wolności lub praw. Skarżący, który jest zobligowany do prawidłowego oznaczenia w skardze konstytucyjnej przedmiotu kontroli, musi wykazać, że zaskarżone przepisy posiadają taką podwójną kwalifikację, a więc po pierwsze, że były podstawą prawną ostatecznego orzeczenia wydanego w sprawie skarżącego oraz po drugie, że to w treści normatywnej tych przepisów tkwi bezpośrednia przyczyna naruszenia określonych w Konstytucji wolności i praw skarżącego (por. art. 53 ust. 1 u.o.t.p.TK). Innymi słowy, ist-

nieć musi ścisły, merytoryczny związek między treścią normatywną zaskarżonej regulacji, treścią wydanego na podstawie tej regulacji ostatecznego rozstrzygnięcia organu władzy publicznej dotyczącego sfery wolności i praw konstytucyjnych skarżącego oraz podniesionym przez skarżącego w skardze konstytucyjnej naruszeniu wolności lub praw konstytucyjnych.

Trybunał, przenosząc te ustalenia na grunt niniejszej sprawy, zbadał przede wszystkim, czy zaskarżony art. 767⁴ § 1 k.p.c. determinował naruszenie wskazanych przez skarżącego praw konstytucyjnych.

Skarżący wystąpił ze skargą konstytucyjną w związku ze sprawą egzekucyjną, w toku której złożył skargę na czynność komornika w postaci zajęcia wierzytelności. Sąd rejonowy oddalił skargę na czynność komornika, a następnie sąd okręgowy – rozpoznawszy zażalenie skarżącego na to postanowienie sądu rejonowego – postanowił odrzucić zażalenie wobec jego niedopuszczalności. Zdaniem skarżącego, naruszenie jego praw konstytucyjnych polegało na braku możliwości zaskarżenia postanowienia sądu oddalającego skargę na czynność komornika w postaci zajęcia wierzytelności do sądu drugiej instancji, przy czym skarżący wywiódł, że naruszenie to wynikało z treści art. 767⁴ § 1 k.p.c., a dokładnie z użytego w tym przepisie wyrażenia „w wypadkach wskazanych w ustawie”.

Tymczasem, tak jak wcześniej zaznaczono, art. 767⁴ § 1 k.p.c. wyraża określoną regulę, lecz nie określa samodzielnie przypadków, w których postanowienia sądu wydane w toku postępowania egzekucyjnego są zaskarżalne lub nie są zaskarżalne w drodze zażalenia. Aby rozstrzygnąć, czy określonego rodzaju postanowienie sądu wydane w toku postępowania egzekucyjnego jest zaskarżalne zażaleniem, trzeba sięgnąć do przepisów dotyczących danej instytucji prawa egzekucyjnego lub do przepisów kodeksu postępowania cywilnego dotyczących środków odwoławczych w ogólności. Jak zauważył Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 22 października 2013 r. (sygn. SK 14/11, OTK ZU nr 7/A/2013, poz. 101; orzeczono wówczas o konstytucyjności art. 357 § 2 zdanie drugie k.p.c., w zakresie, w jakim nie przewiduje obowiązku sporządzenia przez sąd uzasadnienia postanowienia rozstrzygającego skargę na czynności komornika, na które nie przysługuje zażalenie), wyróżnia się bowiem cztery grupy przepisów, na podstawie których przysługuje zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym. Wśród nich znajdują się: 1) przepisy części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu egzekucyjnym; 2) art. 394 § 1 k.p.c. *in principio*, stosowany odpowiednio przez art. 13 § 2 k.p.c., zgodnie z którym zażalenie przysługuje na postanowienia sądu kończące postępowanie w sprawie oraz 3) art. 394 § 1 k.p.c. w jego części enumeratywnej, jeżeli przewidziane w nim przypadki są aktualne w postępowaniu egzekucyjnym.

Instytucja skargi na czynności komornika została uregulowana w art. 767 k.p.c. Postanowienie rozstrzygające merytorycznie skargę na czynności komornika może ją uwzględnić lub oddalić. W paragrafie 6 tego przepisu przewidziano zażalenie na postanowienie sądu, jednak skorzystanie z tego środka prawnego dotyczy wydanego w trybie tego przepisu postanowienia sądu o obciążeniu komornika kosztami postępowania skargowego w przypadku stwierdzenia oczywistego naruszenia prawa przez komornika. W przepisach części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego przewidziano jeszcze zażalenie na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi na czynności komornika (art. 767³ k.p.c.). W pozostałym zakresie przepisy regulujące skargę na czynności komornika nie przewidują możliwości wniesienia zażalenia.

Jak wyżej zaznaczono, zawarte w art. 767⁴ § 1 k.p.c. odesłanie obejmuje także przepisy zamieszczone poza przepisami części trzeciej kodeksu cywilnego. To znaczy w szczególności, że w postępowaniu egzekucyjnym – na podstawie art. 394 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. – można wnieść zażalenie na postanowienia kończące postępowanie w sprawie. Ze względu na okoliczności sprawy, leżącej u podstaw skargi M.J., należało zauważyć, że Sąd Najwyższy w postanowieniu z 21 grudnia 2007 r. (sygn. akt II CNP 206/07) stwierdził, iż postanowienie oddalające skargę na czynność komornika polegającą na zajęciu wierzytelności

dłużnika nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, ponieważ przepisy kodeksu postępowania cywilnego przewidują w takim wypadku dalszy etap postępowania egzekucyjnego. Do tego aspektu skarżący w niniejszej sprawie nie odniósł się w ogóle, co dodatkowo utrudniało rekonstrukcję istoty postawionego przez niego problemu konstytucyjnego, zwłaszcza z punktu widzenia eksponowanej przez skarżącego kwalifikacji sprawy ze skargi na czynność komornika jako odrębnej „sprawy” w ujęciu konstytucyjnym. W tym miejscu na marginesie należało jeszcze przypomnieć, że skarżący występował wcześniej do Trybunału Konstytucyjnego ze skargą konstytucyjną – również na tle sprawy ze skargi na czynność komornika (dotyczącej egzekucji wynagrodzenia za pracę) – której przedmiotem uczynił art. 394 § 1 k.p.c. „w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia do sądu drugiej instancji postanowienia w przedmiocie skargi na czynność komornika”. Skarżący podważał wówczas stanowisko sądów, wedle którego postanowienie o oddaleniu skargi na czynność komornika nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie egzekucyjnej. Trybunał Konstytucyjny nie nadał skardze dalszego biegu, uznawszy przede wszystkim, że skarżący uczynił jej przedmiotem wykładnię dokonaną przez sądy orzekające w jego sprawie, a nie art. 394 § 1 k.p.c. czy też treść tego przepisu uzyskaną w wyniku jednolitej, powszechnej i stałej wykładni sądowej (zob. postanowienia TK z 18 marca 2019 r. i z 18 grudnia 2019 r., sygn. Ts 18/18, odpowiednio OTK ZU B/2020, poz. 67 i 68).

Mimo że art. 767⁴ § 1 k.p.c. nie rozstrzyga samodzielnie o dopuszczalności zaskarżenia zażaleniem postanowień sądu oddalających skargę na czynności komornika, w tym na czynność w postaci zajęcia wierzytelności, skarżący uczynił przedmiotem zaskarżenia tylko ten przepis. Zarówno w *petitum* skargi, jak i w jej uzasadnieniu skarżący nie odnotował ani regulacji dotyczącej skargi na czynność komornika, ani art. 394 § 1 k.p.c. lub innych przepisów kodeksu postępowania cywilnego precyzujących regułę wyrażoną w art. 767⁴ § 1 k.p.c. i konstruujących poszczególne przypadki, w których zaskarżenie zażaleniem w postępowaniu egzekucyjnym jest dopuszczalne bądź niedopuszczalne. Porównanie *petitum* skargi z jej uzasadnieniem oraz stanem faktycznym sprawy, w związku z którą tę skargę wniesiono, prowadzi do wniosku, że przedmiot kontroli ujęty został zatem nazbyt ogólnie. Skarżący w istocie nie kwestionował przecież samej reguły wyrażonej w art. 767⁴ § 1 k.p.c., lecz niezaskarżalność zażaleniem postanowienia sądu wydanego wskutek rozpoznania skargi na czynność komornika.

Jak trafnie zauważono w stanowisku Sejmu, *in casu* skarga konstytucyjna winna zatem zostać skierowana przeciwko takiemu przepisowi kodeksu postępowania cywilnego, któremu można postawić zarzut pominięcia, polegającego na nieuwzględnieniu w nim postanowienia w sprawie skargi na czynność komornika w postaci zajęcia wierzytelności. Zakwestionowany art. 767⁴ § 1 k.p.c. mógłby być wówczas ujęty jako przepis związkowy. Podobnie Prokurator Generalny wskazał, że skarga powinna być skierowana przeciwko przepisom normującym możliwość zakwestionowania postanowienia sądu uwzględniającego lub oddalającego skargę na czynność komornika, polegającą na zajęciu wierzytelności, a w szczególności przeciwko zaistniałemu w ich treści pominięciu, polegającemu na nieuwzględnieniu możliwości zaskarżenia postanowienia sądu w tym przedmiocie.

Mając na uwadze charakter art. 767⁴ § 1 k.p.c., nie sposób przyjąć, że treść normatywna tylko tego przepisu, tym bardziej w części, w której użyto w nim wyrażenia „w wypadkach wskazanych w ustawie”, determinowała naruszenie wskazanych przez skarżącego praw konstytucyjnych. Choć zatem formalnie art. 767⁴ § 1 k.p.c. został wskazany w wydanym w sprawie skarżącego ostatecznym orzeczeniu Sądu Okręgowego z 1 kwietnia 2020 r., to sąd sprezytował, że zażalenie skarżącego jest niedopuszczalne, gdyż takiego środka w przypadku postanowienia sądu o oddaleniu skargi na czynność komornika w postaci zajęcia wierzytelności nie przewidują inne przepisy części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego, a nadto, że na tego rodzaju postanowienie sądu nie przysługuje zażalenie, „gdyż nie dotyczą go art. 394,

394^{1a} i 394² k.p.c.”. Sąd, odrzucając zażalenie skarżącego, jego niedopuszczalność wywiódł zatem z innych niż art. 767⁴ § 1 k.p.c. przepisów.

Trybunał Konstytucyjny już kilkakrotnie w sprawach podobnych do niniejszej sprawy wskazywał, że art. 767⁴ § 1 k.p.c., ustanawiając jedynie generalną regułę, samodzielnie nie stanowi podstawy do rozstrzygnięcia o dopuszczalności środka odwoławczego od postanowienia sądu oddalającego skargę na czynność komornika (zob. w szczególności postanowienia TK z: 8 maja 2009 r., sygn. Ts 284/07, OTK ZU nr 4/B/2009, poz. 265; 20 sierpnia 2019 r. i 21 lipca 2020 r., sygn. Ts 231/17, odpowiednio OTK ZU B/2020, poz. 324 i 325; por. także postanowienia TK z 4 marca 2014 r. i 9 czerwca 2014 r., sygn. Ts 178/13, odpowiednio OTK ZU nr 3/B/2014, poz. 223 i 224 oraz z 9 kwietnia 2019 r., sygn. SK 7/19, OTK ZU A/2019, poz. 15). Rozpoznając niniejszą sprawę, Trybunał Konstytucyjny nie znalazł podstaw, by odstąpić od tego stanowiska.

Z wyżej wskazanych powodów Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że zaskarżony art. 767⁴ § 1 k.p.c. w zakresie zwrotu „w wypadkach wskazanych w ustawie” nie był podstawą ostatecznego orzeczenia o prawach konstytucyjnych, których naruszenie wskazał skarżący.

2.2. Nazbyt ogólne określenie przez skarżącego przedmiotu zaskarżenia w stosunku do stanu faktycznego i podstawy ostatecznego orzeczenia w sprawie, w związku z którą skarżący wystąpił ze skargą, pociągnęło za sobą dalsze konsekwencje w zakresie spełnienia warunków formalnych. Brak uszczegółowienia problemu konstytucyjnego w skardze konstytucyjnej spowodował bowiem, że pomiędzy *petitum* skargi, stanem faktycznym sprawy leżącej u jej podstaw oraz jej uzasadnieniem brak właściwej korelacji. Co więcej, uzasadnienie skargi, także jako nazbyt ogólne, uniemożliwiało bardziej szczegółową rekonstrukcję jej przedmiotu.

Jak stanowi art. 53 ust. 1 u.o.t.p.TK, skarżący jest obowiązany nie tylko określić kwestionowany przepis ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji (pkt 1), lecz także uzasadnić zarzut niezgodności kwestionowanego przepisu ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie (pkt 3).

Tymczasem skarżący nie uzasadnił postawionych przez siebie zarzutów w sposób analityczny i argumentacyjny. W uzasadnieniu skargi zabrakło wywodu dotyczącego wykładni art. 767⁴ § 1 k.p.c., analizy jego relacji z przepisami uszczegóławiającymi wyrażoną w nim regułę, a także rozważań dotyczących samej instytucji skargi na czynność komornika i jej cech charakterystycznych w zakresie czynności w postaci zajęcia wierzytelności. W tym aspekcie – co podnieśli zarówno Sejm, jak i Prokurator Generalny w swoich stanowiskach – Trybunał podkreślił, że nie tylko art. 767⁴ § 1 k.p.c., lecz także zakres zaskarżalności w odniesieniu do postanowień sądu wydawanych w wyniku rozpoznania skargi na czynność komornika – zwłaszcza w trybie kontroli konkretnej – nie mogą być oceniane *en bloc*. Regulacje te dotyczą bowiem różnych instytucji i różnorodnych sytuacji.

Nieprecyzyjne i nazbyt ogólne uzasadnienie dodatkowo uniemożliwiło Trybunałowi merytoryczne rozpoznanie postawionych przez skarżącego zarzutów. Argumenty podniesione w skardze konstytucyjnej powinny odnosić się do problemu niezgodności zachodzącej między regulacjami stanowiącymi przedmiot skargi konstytucyjnej oraz tymi, które określone są w niej jako wzorce kontroli. Przy niewłaściwym określeniu przez skarżącego przedmiotu zaskarżenia spełnienie tego warunku było z natury rzeczy niemożliwe. Dodatkowo, Trybunał Konstytucyjny zaznaczył, że właściwa identyfikacja rzeczywistego przedmiotu zaskarżenia – czego w skardze zabrakło – umożliwiałaby dopiero dalszą ocenę i kwalifikację, czy wzorce kontroli przytoczone przez skarżącego są adekwatne wobec stawianych przez niego zarzutów niekonstytucyjności braku zaskarżalności zażaleniem postanowień wydanych przez sąd

w toku postępowania ze skargi na czynność komornika. Sam skarżący podniósł zresztą ważką kwestię rozumienia użytego w art. 45 ust. 1 Konstytucji pojęcia „sprawa”, choć i w tym zakresie zabrakło w skardze szerszego wywodu.

W swym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny wyjaśniał już, że: „(...) [c]iężar dowodu w procedurze kontroli norm prawnych spoczywa na podmiocie inicjującym postępowanie. Z obowiązku poprawnego wykonania powinności uzasadnienia zarzutu z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie nie może zwolnić skarżącego, działający z własnej inicjatywy, Trybunał Konstytucyjny, który – zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 67 ust. 1 u.o.t.p.TK – związany jest zakresem zaskarżenia wskazanym w skardze konstytucyjnej. Nałożony przez ustawodawcę na Trybunał obowiązek zbadania w toku postępowania wszystkich istotnych okoliczności w celu wszechstronnego wyjaśnienia sprawy (art. 69 ust. 1 u.o.t.p.TK) oraz brak związania Trybunału wnioskami dowodowymi uczestników postępowania (art. 69 ust. 3 u.o.t.p.TK) nie zmieniają rozkładu ciężaru dowodu w postępowaniu przed Trybunałem. Określone w art. 69 u.o.t.p.TK reguły postępowania mają zastosowanie dopiero wówczas, gdy podmiot inicjujący postępowanie wykazał się należyłą starannością, spełniając wszystkie konstytucyjne i ustawowe warunki formalne niezbędne do zainicjowania postępowania przed Trybunałem” (postanowienie TK z 13 kwietnia 2021 r., sygn. SK 55/19, OTK ZU A/2021, poz. 19).

Mając na uwadze powyższe, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że skarga konstytucyjna M.J. nie spełnia określonych w art. 53 ust. 1 pkt 1 i 3 u.o.t.p.TK wymagań.

3. Wobec tego, że skarga konstytucyjna M.J. nie spełnia przesłanek jej dopuszczalności, a mianowicie: po pierwsze, zaskarżony przepis nie był podstawą ostatecznego orzeczenia o prawach konstytucyjnych, których naruszenie wskazał skarżący, oraz po drugie, skarżący nie uzasadnił stawianych zarzutów z powołaniem argumentów lub dowodów na ich poparcie, Trybunał Konstytucyjny na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK umorzył postępowanie.

Zważywszy powyższe okoliczności, Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.